

B *Laudate eum in sono tubæ :*

Laudate eum in psalterio et cithara.

C Hinc instrumenta ponuntur musica aliqua, significabili modo in ordine: ut tuba concrepet, regi: psalterium canat, Deo: cithara cum reliquis, sponso: quæ omnia figuraliter dicuntur laudes Domini persolvere. **H** In psalterio enim et cithara, vel decalogus opere servatus, vel mortificatio carnis (quæ citharæ nomine intelligitur) designatur: quia enim mortificatam carnem in se vivificaverit, jure laudatur in cithara, et in psalterio: quoniam decalogi observatione coronam æternam assecutus est.

A *Laudate eum in tympano et choro :*

Laudate eum in chordis et organo.

H Laudate eum in tympano, id est, in mortificatione carnis, et concordia charitatis, et in spiritalibus præceptis.

B *Laudate eum in cymbalis ÷ bene : sonantibus :*

Laudate eum in cymbalis jubilationis : omnis spiritus laudet Dominum.

H Impletur hæc laus in cymbalis: quando corruptione carnis sanguisque depulsa, conformati ad imaginem Creatoris, omni plenitudine spei completa, resplendent in regno Patris. Omnis spiritus: in illo igitur regno, non caro, nec sanguis, non corruptio, sed homo jam spiritualis totus effectus, Deum in spiritu (qui spiritus est) laudare jam non desinat.

A Jabet Deus se laudari in sanctis: in firmamento virtutis, etc., et quæ sunt illa omnia? vos, sancti ejus: virtus ejus estis, sed quam fecit in vobis: vos, firmamentum virtutis et multitudo magnitudinis ejus, quam fecit et ostendit in vobis: vos estis tuba, psalterium, cithara et tympanum, chordæ et organum, et cymbala jubilationis bene sonantia, quia conso-

A nantia: vos estis hæc omnia. Nihil hic vile, nihil transitorium, nihil ludicre cogitetur. Et quia sapere secundum carnem mors est: omnis spiritus laudet Dominum.

ORATIO EX PSAL. CL.

Harmoniæ nostræ suavissimum melos, qui nostri pectoris modulamina, nunc flatibus, nunc fidibus præcipis exerceri, præsta, ut dum illa spiritali concinimus affectu, perpetualibus choris inserti, te cum sanctis omnibus collaudemus. Per Dominum nostrum Jesum Christum Filium tuum, etc.

FINIT LIBER PSALMORUM, NUMERO CENTUM QUINQUAGINTA.

PSALMUS CLI (apocryphus).

ARGUMENTUM HUIUS PSALMI. *

B Hic psalmus proprie inscribitur Davidi, extra numerum psalmorum, cum pugnavit cum Goliath.

1 *Pusillus eram inter fratres meos :*

Et adolescentior in domo patris mei.

2 *Pascebam oves patris mei :*

Manus meæ fecerunt organum :

Digiti mei aptaverunt psalterium :

Et quis annuntiavit Domino meo ?

3 *Ipse Dominus, ipse omnium exauditor :*

Ipse misit angelum suum.

Et tulit me de ovibus patris mei :

Et unxit me in misericordia unctionis suæ.

4 *Fratres mei boni et magni :*

Et non fuit beneplacitum in eis Domino.

5 *Exivi alienigenæ obviam :*

Et maledixit mihi in simulacris suis.

6 *Ego autem evaginato ab eo gladio ipsius amputavi caput ejus :*

Et abstuli opprobrium a filiis Israel.

SANCTI BRUNONIS

EPISCOPI HERBIPOLENSIS

COMMENTARIUS IN CANTICA

CANTICUM ISALÆ PROPHETÆ.

CAPITULO XII.

1 *Confitebor tibi, Domine, quoniam iratus es mihi :*
Conversus est furor tuus et consolatus es me.

H Hoc est, qui prius ex Ægypto per siccum mare pergentes in solitudine dixistis: Cantemus Domino, (Exod. xv), et reliqua nunc iterum percusso Ægypto, quia blasphemavit Dominum, et flumine illius arefacto atque conciso et humiliato, glorificate Deum et dicite: Confitebor tibi, Domine, etc. Nato enim Domino, quando in orbe Romano primo facta est descriptio (Luc. 11), Augustus Cæsar Romanorum regem Ægypti destruxit, et omnis Ægyptus in rivis

D septem percussus est, et Nilus aquarum multarum, qui prius uno fluens alveo intransmeabilis erat, in septem partes concisus est, ut calceatis pedibus transiretur, ideo glorifica Dominum qui in Ægyptum vindicavit peccata sua, et dicite: Confitebor tibi, Domine, id est laudabo te, vel poenitentiam agam, quoniam iratus es mihi, propter peccatum meum. Conversus est furor tuus, id est indignatio tua. Consolatus es me per absolutionem peccatorum.

2 *Ecce Deus Salvator meus :*

Fiducialiter agam et non timebo.

Vox fidelium Judæorum. Ecce Deus Salvator meus, qui nobis promissus est in prophetis, qui nobis sa-

lutem dedit. Fiducialiter agam et non timebo, id est, **A** in sua morte perituram, quia tunc non habebat fidem habeo in illum quod me liberet, et fiducialiter prædicabo illum, id est sine timore.

3 *Quia fortitudo mea et laus mea Dominus :*

Et factus est mihi in salutem.

Quia fortitudo mea et laus mea Dominus, quia fortem me facit adversus insidias inimici, ipsum laudabo Filium Dei. Et factus est mihi in salutem : id est secundum divinitatem non est factus, sed genitus a Patre, in fine vero temporum, factus est in salutem æternam.

4 *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris :*

Et dicetis in illa die: Confitemini Domino et invocate nomen ejus.

Vox prophetarum ad populum Judaicum. Haurietis aquas in gaudio, id est, doctrinam Evangelii et apostolorum in lætitia accipietis. De fontibus Salvatoris, fontes Jesu fuerunt apostoli et evangelistæ. Et dicetis in illa die, o vos apostoli, scilicet gentibus, vestris sequacibus, in illo tempore, ut laudent Dominum: Confitemini Domino et invocate nomen ejus, subauditur, ut ab ipso sulvemini.

5 *Notas facite in populis ad inventiones ejus :*

Mementote quoniam excelsum est nomen ejus.

Vox apostolorum ad gentiles, qui jam crediderunt, notas facite in populis adhuc non credentibus, ad inventiones ejus. Ad inventiones Christi, superbos humiliare, humiles exaltare; vel, peccatores justificare, et obstinatos damnare. Mementote quoniam excelsum est nomen ejus, sicut scriptum est: Christus factus est pro nobis obediens usque ad mortem, propter quod Deus exaltavit eum, etc. (*Philip. II*). **C**

6 *Cantate Domino quoniam magnifice fecit :*

Annuntiate hoc in universa terra.

Cantate Domino, id est laudate Dominum, quoniam magnifice fecit, scilicet hominem assumendo, a mortuis resurgendo, in cælos ascendendo. Annuntiate hoc in universa terra, id est in omnibus gentibus, quod assumpserit hominem.

7 *Exsulta et lauda, habitatio Sion :*

Quia magnus in medio tui sanctus Israel.

H Exsulta et lauda, habitatio Sion, quia magnus in medio tui sanctus. O (124). Habitator Sion, exsulta et lauda Deum tuum, quia magnus et sanctus Israel, id est Jesus Christus Deus tuus, qui tuus ante videbatur Deus, et modicis Judææ terræ claudebatur angustiis, nunc implevit omnem terram, et invocatur in universis gentibus. Aliter: Sion, id est Ecclesia, lauda, quia sanctus Israel in medio tui habitat Christus Dominus.

CANTICUM EZECHILÆ REGIS.

ISA. CAPITULO XXXVIII.

H Ne elevaretur cor Ezechilæ post incredibiles triumphos infirmatur, et vidit se esse moriturum, et convertit faciem suam ad parietem templi, ne lacrymas suas ostenderet aliis, et flevit fletu magno, propter promissionem Dei ad David, quam videbat (124) Id est Origenes.

in sua morte perituram, quia tunc non habebat filios, et desperabat Christum de suo semine nasciturum. Qui post redditam sibi sanitatem ita conscripsit: Ego dixi: In dimidio, etc.; quæ scriptura non dicitur proprie oratio, sed gratiarum actio pro beneficio quod suscepit.

1 *Ego dixi: In dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi :*

Quæsi vi residuum annorum meorum.

H Ego dixi, narrat quid tempore languoris tacitus cogitaret. Dixi, inquit, desperatione in corde meo. Vadam ad portas inferi, id est vel mortis, vel tartari, de quibus dicitur: Qui exaltas me de portis mortis, (*Psal. IX*) et reliqua, ad quas in dimidio cursu vitæ et errorum tenebris ducentur viri sanguinum et dolosi, qui non dimidiabunt dies suos (*Psal. LIV*); non enim implent opera virtutum, nec penitent delictorum suorum. Aliter: Ego dixi. In dimidio dierum meorum, id est in medio cursu vitæ meæ, id est in juventute, vadam ad portas inferi, id est descendam ad infernum, sicut cæteri sancti. Quæsi vi residuum annorum meorum, id est non me putans ultra victurum, postulavi ut concederetur mihi tempus vitæ quod residuum erat.

2 *Dixi: Non videbo Dominum Deum in terra viventium :*

Non aspiciam hominem ultra et habitatorem quietis.

Dixi: Non videbo, subauditur, si descendero in infernum, non videbo Deum in societate sanctorum. In terra viventium. H Ergo regio sanctorum ipsa est quæ vocatur terra viventium. Hoc est autem omne quod **C** metuit, ne salutare Dei, ductus ad inferos non mereatur aspicere. Non aspiciam hominem ultra et habitatorem quietis. Quod nos olim propter verbi ambiguitatem sequenti versiculo junximus. Sermo enim Hebraicus, si legitur edel. *requiem* significat: si verba edel. *occidentem* significat. Timet ergo ne cum sanctis Dei hominibus non habitet in requie, ne generatillius instar tabernaculi dissolvatur, ne in telæ similitudinem in ipso lucis exordio præcidatur, et quaquam de semine ejus Christus oriatur.

3 *Generatio mea ablata est et convoluta est a me. Quasi tabernaculum pastorum.*

Generatio mea, id est procreatio filiorum meorum, avulsa et remota est. Quasi, id est, sicut amovebat tabernaculum pastorum. Tribus modis dolebat: **D** scilicet vir sanctus, vel quia sciebat se descensurum ad infernum propter peccatum, vel quia sciebat se non visurum ibi Dominum, vel certe, quia sine filio adhuc erat, non nasciturum Dominum de semine suo, qui erat illi promissus, timebat.

4 *Præcisa est velut a texente vita mea :*

Dum adhuc ordire succidit me.

De mane usque ad vesperam finies me.

Præcisa est vita, id est cursus vitæ meæ. Dum adhuc ordire, id est dum essem juvenis, succidit me. De mane usque ad vesperam finies me, autem levius habebo, aut finem vitæ accipiam.

5 *Sperabam usque ad mane :*

Quasi leo sic contrivit omnia ossa mea.

H Sperabam usque mane, sicut Job, in die noctem, et in tenebris lucem expectabat (*Job xvii*), mutatione temporum pulans mutari posse supplicia. Hoc verum esse novit qui magnis febribus æstuat, cujus ignis internus, ut leo omnia ossa consumit, nec se putat præ doloris magnitudine ultra victurum. Quasi leo sic contrivit omnia ossa mea, id est omnem fortitudinem meam.

6 *De mane usque ad vesperam finies me : sicut pullus hirundinis sic clamabo :*

Meditabor ut columba.

Sicut pullus hirundinis sic clamabo, id est sicut hirundo sic gemo. Aliter. Sicut pullus hirundinis, mors imminens et languor incumbens et dolor, ut leo ossa mea frangebatur; sed ego ut hirundo et columba, fletibus et gemitibus dies noctesque jungobam, et a Deo solo qui subvenire potuit, præstolabar auxilium: cui dicebam, plus patior quam mea poscunt merita, sed si quid erravi, convertar ad melius. Clamat pullus hirundinis ad matrem pro cibo, gemit columba: ita ego ad Deum meum faciam propter peccata mea, donec misereatur mei.

7 *Attenuati sunt oculi mei :*

Suspicientes in excelso.

Attenuati sunt oculi mei, id est defecerunt lacrymarum effusione. Suspicientes in excelso, id est veniam postulantes.

8 *Domine, vim patior, sponde pro me :*

Quid dicam aut quid respondebit mihi. Cum ipse fecerit?

Domine, vim patior, id est infirmitas mea major est quam fragilitas mea possit ferre. Sponde pro me, id est tu esto fidejussor, ut sanitate recepta ad priora vitia non redeam. Quid dicam, aut quid respondebit mihi? subintellige ipse Dominus. H Cum ipse fecerit vel imposuerit ipsam infirmitatem. Aliter. Tu sponde pro me, non est enim volentis, (*Rom. ix*) et reliqua. Et rursus in se revertitur, quid dicam, quidve causabor contra te factorem meum? aut quid respondebit mihi? quia ipse fecit quod voluit: Omnia igitur sustinenda sunt quæcunque decreverit. Vel, cum ipse fecerit mecum misericordiam, et veniam sponderit.

9 *Recogitabo tibi omnes annos meos :*

In amaritudine animæ meæ.

H Recogitabo omnes annos meos, scilicet prosperitatis atque lætitiæ meæ recordabor in amaritudine animæ meæ, id est cum essem in amaritudine infirmitatis. Nulla res enim longa mortalium est, omnisque felicitas sæculi, dum tenetur amittitur; cum enim tempus tribulationis advenerit, omnis præterita sæculi felicitas nihil adjuvat sustentem. Ergo Ezechias reputare se dicit omnes annos regni sui et præteritæ, ut putabat, beatitudinis in præsentia amaritudine. Et quia jam securus est nec patitur quæ refert, de humano statu philosophatur et dicit: Domine, etc.

A 10 *Domine, si sic vivitur et in talibus vita spiritus mei corripies me et vivificabis me :*

Ecce in pace amaritudo mea amarissima.

H Domine, si sic vivitur, id est si sic est vitæ hominis ut infirmetur, et in talibus, subintellige varietatibus infirmitatum, vita spiritus mei, id est vitæ animæ meæ est, corripies me, subintellige infirmitatem dando, et vivificabis me, iterum sanando, ecce in pace amaritudo, etc., id est ecce in pace populi mei et civitatis meæ est mihi amaritudo amarissima; illis, scilicet populis, de liberatione gaudentibus, et me per mortem recedente, quia ipsi liberati sunt a Sennacherib, ego solus limina mortis intravi.

11 *Tu autem eruisti animam meam ut non periret : Projecisti post tergum tuum omnia peccata mea.*

B H Tu autem eruisti animam meam, subintellige de inferno, ut non periret. Et projecisti post tergum tuum omnia peccata mea, ne videres illa ad damnandum me, sed ad indulgendum. Vel etiam in præsentia eruisti vitam meam.

12 *Quia non infernus confitebitur tibi, neque mors laudabit te :*

Non expectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam.

H Quia non infernus confitebitur tibi, id est qui in inferno sunt non laudabunt te, id est diabolus, neque mors laudabit te. Non expectabunt qui descendunt in lacum veritatem tuam, id est non expectabunt veritatem judicii, sed misericordiam liberationis, maxime cum Christus ad inferna descendit ut vinctos liberaret.

13 *Vivens vivens ipse confitebitur tibi sicut et ego hodie :*

Pater filiis notam faciet veritatem tuam.

C Vivens vivens ipse confitebitur. Quisquis vivendo vivit, in cœlesti patria, ipse laudabit te sicut et ego hodie, subintellige laudo. Pater filiis notam faciet veritatem tuam. H Patrem se vocat, et subjectos sibi, filios; vel, omnem ætatem post se futuram, et non a se generatos, quia Manassen pessimum genuit, qui non legitur Dominum benedixisse et veritatem Domini confessus esse, sed maledixisse Deo sanctos ejus persequendo. Veritatem tuam, id est veritatem misericordiæ tuæ. Confessio hic non pro pœnitentia, sed pro gloria et laude accipitur. Et ita pater filiis notam faciet veritatem tuam, ut per singulas successiones, Dei veritas et justitia posteris prædicetur.

14 *Domine salvum me fac :*

Et psalmos nostros cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ in domo Domini.

D H Domine, salvum me fac, ab omnibus adversis. Et psalmos nostros, id est psalmodiam laudis, cantabimus cunctis diebus vitæ nostræ, id est quandiu vixerimus omnes qui in te credimus, tuoque auxilio liberati sumus.

CANTICUM ANNÆ.

REGUM LIBRI I, CAPITULO II.

1 *Exultavit cor meum in Domino :**Et exaltatum est cornu meum in Deo meo.*

H Dicat Ecclesia Christi, civitas regis magni, gratia plena, prole fecunda, dicat quod tanto ante, de se prophetatum per os hujus piæ matris agnoscit. Exultavit cor meum *Addidit, in Domino, quia non in se, sed in Domino exultavit. Et exaltatum est cornu meum in Deo meo. Vero exaltatum cornu meum, quia non in se sed in Domino suo exaltatum est, et in alio loco dicit, exultabuntur cornua justis (Psal. LXXIV);* quia de crucis Christi apicibus, justis conferuntur hæc cornua: in his ventilabimus atque destruemus adversarias potestates, animæ nostræ insidiantes. Aliter: Exultavit cor meum in Domino, id est mens mea. Et exaltatum cornu meum, id est filius meus in Deo meo.

2 *Dilatatum est os meum super inimicos meos :**Quia lætata sum in salutari tuo.*

Dilatatum est os meum super inimicos meos, subintelligo Judæos et hæreticos, quia super illos dilatatum est os Ecclesiæ, quæ coram Judæis et infidelibus sine prohibitione loquitur secundum Evangelium. Aliter: A dilatatum est os meum, quia et in angustiis pressurarum sermo Dei non est alligatus (II Timoth. II), nec in præconibus alligatis. Et lætata sum in salutari tuo. Christus iste est Jesus.

3 *Non est sanctus ut est Dominus :**Neque enim est alius extra te: et non est fortis sicut Deus noster.*

Non est sanctus, subintelligo aliquis, sicut Deus Pater. Neque enim est alius extra te, scilicet Deus verus. Et non est fortis, subaudi alius Deus immutabilis, sicut tu cum Filio et Spiritu sancto. II Vel non est sanctus ut est Dominus et justus, etc., tanquam sanctus et sanctificans, justus et justificans. Non est sanctus extra et præter te, quia nemo sit nisi abs te.

4 *Nolite multiplicare loqui**Sublimia: gloriantes.*

RABANUS. Vox Ecclesiæ: Nolite multiplicare loqui, id est nolite gloriari in sapientia legis, sublimia intellige verba, gloriantes. Et Salomon dicit: Altiora te ne quæsieris (Eccli. III), et alibi: Dominus in celo et tu in terra (Eccle. V): ideo sint pauci sermones tui.

5 *Recedant vetera de ore vestro :**Quia Deus scientiarum Dominus: et ipsi præparantur cogitationes.*

Recedant vetera, id est veteres traditiones. Quoniam Deus scientiarum Dominus, id est non solum dat scientiam sanctis, sed et ipsi præparantur cogitationes, id est manifestæ sunt. Aliter. H Recedant vetera, hoc est, magniloquium non exeat de ore vestro. Quia Deus scientiarum Dominus est: hæc dicuntur de se præsumptibus, qui se justos putant, et ideo superbi et justitiam Dei non sunt subiecti, quia de suo putant non de Deo posse se placere: atque ideo arbiter conscientiarum Dominus, et ipse

A videns cogitationes hominum, quoniam vanæ sunt, si hominum sunt, et ab illo non sunt a quo ipsi homines sunt, sicut superbos cadere, humiles exaltari.

6 *Arcus fortium superatus est :**Et infirmi accincti sunt robore.*

Arcus fortium superatus est, id est potentia Ægyptiorum in signis Moyei, vel potestas Judæorum. Et infirmi accincti robore sunt, id est. Judæi liberati a servitute Ægypti, vel gentiles fortitudine fidei.

7 *Repleti prius pro panibus se locaverunt :**Famelici saturati sunt.*

H Repleti prius pro panibus se locaverunt, id est gentiles non habentes prius doctrinam. Judæi enim repleti sunt prius panibus, id est doctrina Veteris Testamenti, et pro panibus se locaverunt, id est pro doctrina Christi se seperaverunt a consortio fidelium, Aliter, se locaverunt, id est diabolo tradiderunt se pro doctrinis suis, nolentes communicare corpori Christi.

8 *Donec sterilis peperit plurimos :**Et quæ multos habebat filios infirmata est.*

Donec sterilis peperit plurimos, id est gentilitas peperit plurimos filios. Et Judæa infirmata est, in pariendo filios Dei.

9 *Dominus mortificat et vivificat :**Deducit ad inferos et reducit.*

Dominus mortificat et vivificat, Pater mortificavit Filium permittens illum tradi quem vivificavit resurgendo. H Deducit ad inferos et reducit, id est deduxit animam Filii cum juvenitate ad inferos et reduxit.

C 10 *Dominus pauperem facit et ditat :**Humiliat et sublimat.*

Dominus pauperem facit, cum dicit: Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes (Matth. XIX). Et ditat, generando in illo virtutes, et reddendo centuplum. Humiliat, sanctos in præsentem, et sublimat, in futuro.

11 *Suscitans de pulvere egenum :**Et de stercore erigens pauperem.*

H Suscitans de pulvere egenum, id est de corruptione Christum, quia caro ejus non vidit corruptionem (Psal. XV). De stercore erigens pauperem, id est apostolos. Aliter, suscitans a terra pauperem, id est Christum, qui propter nos pauper factus est cum dives esset, ut ejus paupertate vel morte ditaremur (II Cor. VIII). Egenus quippe idem qui pauper. Stercus autem, unde erectus est, rectissime intelligantur persecutores Judæi.

12 *Ut sedeat cum principibus :**Et solium gloriæ teneat.*

H Ut sedeat cum principibus, id est cum apostolis in judicio. Et solium gloriæ teneat, id est ut ad dexteram Patris sedeat Christus, vel teneant apostoli sedem gloriæ, quam Dominus eis tribuit.

13 *Domini enim sunt cardines terræ :**Et posuit super eos orbem.*

Domini sunt enim cardines terræ, id est fines qui sunt apostoli, quia in omnem terram exivit sonus

eorum (*Psal. xviii*). Et posuit super eos orbem, id est sanctam Ecclesiam super doctrinam apostolorum.

14 *Pedes sanctorum suorum servabit : et impii in tenebris consticescent :*

Quia non in fortitudine sua roborabitur vir.

Pedes sanctorum suorum, id est sensus vel opera servabit ne peccent. Impii in tenebris consticescent, Judæi, scilicet hæretici et falsi Christiani, qui vagantur offendendo, discurruntque simul cum dæmonibus. Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, id est nemo fortis in propria fortitudine convalescit. Aliter, pedes sanctorum, hoc est electorum suorum opera, in viam justitiæ dirigit. Et impii in tenebris consticescent, quia mittentur in tenebras exteriores, ubi consticescent, id est ab arrogantia superbiæ suæ cessabunt. Quia non in fortitudine sua roborabitur vir, hoc est in fortitudine propria, sed in virtute Divina potest esse vir, id est populus credentium.

15 *Dominum formidabunt adversarii ejus :*

Et super ipsos in cælis tonabit.

Dominum formidabunt adversarii ejus, id est dæmones vel homines impii. Et super ipsos, subaudi impios; tonat, in præsentia in libris comminans eis æterna supplicia, vel in futuro grandines et coruscationes.

16 *Dominus judicabit fines terræ, et dabit imperium regi suo :*

Et sublimabit cornu Christi sui.

H Dominus judicabit fines terræ, in die iudicii omnes habitantes in terra, vel unumquemque secundum opera sua, quando de hac luce migraverit in regnum patriæ cælestis. Et dabit imperium regi, id est corpori suo, quod est Ecclesia. Quæ propter unctionem baptismi rex appellatur, sicut appellabantur in Veteri Testamento qui unguebantur reges. Et sublimabit cornu Christi sui, id est potentiam sanctæ Ecclesiæ, quæ unctionem sancti Spiritus accepit in baptismo manus impositione. Aliter, Dominus judicabit fines, id est extrema opera hominis, in quibus inventus fuerit, non solum priora. Et dabit imperium regi suo, hoc est populo Christiano, quia dat eis virtutem qua carnem sicut reges regant. Et sublimabit cornu christi: omnes quippe unctos ejus obriunate, recte christos dicere possumus; quod tamen totum cum suo capite corpus, unus est Christus.

CANTICUM MOYSI.

EXODI CAPITULO XV.

1 *Cantemus Domino : gloriose enim magnificatus est :*

Equum et ascensorem projecit in mare.

Cantemus, id est laudemus, quia magnificatus est in signis Ægypti. Sed gloriose magnificatus est, equites et ascensores eorum in mare dejiciendo, Pharaonem videlicet et exercitum ejus. Spiritualiter illa laus laudem significat, quæ nunc agitur in Ecclesia. Laudaverunt illi Dominum, laudemus et nos, dicit Ecclesia, quia, O magnificatus est Christus in

carnis assumptione, et nascendo de Maria virgine, et diabolum per mortem crucis vincendo, equum et ascensorem dejiciendo in mare, id est diabolum et ministros ejus in infernum dejiciendo, sed resurgendo et in cælum ascendendo, gloriose magnificatus est.

2 *Fortitudo mea et laus mea Dominus : Et factus est mihi in salutem.*

Fortitudo mea Dominus, dicit Moyses, quia fortes nos fecit adversus insidias inimicorum nostrorum. Laus nostra est, ipsum laudate, qui factus est nobis in salutem, nos redimendo, liberans nos de servitute Pharaonis. Spiritualiter fortitudo est Dominus sanctæ Ecclesiæ, quia ipsam fortem facit ad toleranda adversa hujus mundi.

3 *Iste Deus meus et glorificabo eum : Deus patris mei et exaltabo eum.*

Iste est Deus, id est Christus, et glorificabo, hoc est laudabo eum. Deus patris mei, Abraham scilicet et exaltabo eum, id est magnum prædicabo. Fuerunt hæretici qui dixerunt duos esse deos, unum Veteris Testamenti, alterum Novi: Deum Veteris Testamenti dicebant esse justum et crudelium, eo quod juste præciperet, et eos qui peccabant interim præciperet dicens: Si quis hoc vel illud fecerit morte moriatur. Deum vero Novi Testamenti dicebant justum et misericordem, eo quod peccantes ad penitentiam provocaret dicens: Penitentiam agite. Sed omnes isti mentiti sunt, ostendente Moyse ipsum Deum esse Veteris Testamenti quem et Novi.

4 *Dominus quasi vir pugnatur. Omnipotens nomen ejus :*

Currus Pharaonis et exercitum ejus projecit in mare.

Dominus quasi vir, tunc Pharaonem, nunc diabolum debellando. Omnipotens, quia solus omnia potest. Currus Pharaonis, etc., omnia quidem quæ hic dicuntur et facta sunt in Pharaone tunc, etiam postea per Christum in antiquo perfecta sunt hæc: Quæ etiam prophetico spiritu hic prædicantur futura quasi præterita:

5 *Electi principes ejus submersi sunt in mari Rubro : abyssi operuerunt eos :*

Descenderunt in profundum quasi lapis.

Electi principes, id est principalia vitia pariter cum minimis subruuntur. Abyssi operuerunt eos, id est gehenna, in quam quasi lapis descenderunt. Quia et ille et iste, Pharaon scilicet et diabolus, gravati duritia peccatorum lapides vivi non erant.

6 *Dextera tua, Domine, magnificata est in fortitudine : dextera tua, Domine, percussit inimicum :*

Et in multitudine gloriæ tuæ deposuisti adversarios meos.

Dextera tua, Domine, magnificata est, hoc est, dexteram tuam, Domine, id est Filium tuum Christum magnificemus in fortitudine victoriæ, qui percussit inimicum libertatis nostræ, deponens eum de dominio deceptorum.

7 *Misisti iram tuam quæ devoravit eos sicut stipulam :*

Et in spiritu furoris tui congregatæ sunt aquæ.

Misisti iram tuam, Iram. Id est vindictam, non tamen ira deitatis turbatur. Quæ devoravit eos sicut stipulam, quia sicut facile ignis stipulam consumit, sic facile erat Deo eos submergere. Et in spiritu furoris tui, quia patientibus furor videtur, cum sit æquum iudicium.

8 *Stetit unda fluens :*

Congregatæ sunt abyssi in medio mari.

Stetit unda fluens, id est vel maris divisi vel Jordanis ut legitur (Exod. xiv). Congregatæ sunt abyssi, ne nocerent justos et necarent injustos.

9 *Dixit inimicus : Persequar et comprehendam :*

Dividam spolia, implebitur anima mea.

Dixit inimicus, id est Pharaon : Persequar, etc., ista enim sunt verba Pharaonis vel diaboli, quibus tamen fortior superveniens spolia abstulit (Luc. ix).

10 *Evaginabo gladium meum :*

Interficiet eos manus mea.

Evaginabo gladium meum, id est gladios, et manus, id est potentia mea vel multitudo exercitus, interficiet eos. Ita dicit et diabolus. Evaginabo gladium, id est, aperiam omnes fallendi modos, et interficiet eos spiritualiter manus mea.

11 *Flavit spiritus tuus et operuit eos mare :*

Submersi sunt quasi plumbum in aquis vehementibus.

Flavit spiritus tuus : spiritu enim fortitudinis tuæ submersi sunt. Quasi plumbum : flexibiles ad malum, et gravati a malitia, ne possint ad bonum animam elevare.

12 *Quis similis tui in fortibus, Domine, quis similis tui? magnificus in sanctitate :*

Terribilis atque laudabilis et faciens mirabilia.

Quis similis tui? magna faciens (quia sanctus es) terribilis (judicando), atque laudabilis (dimittendo peccata pœnitentibus), et faciens mirabilia : in cruce et in peccatorum conversione.

13 *Extendisti manum tuam.*

Et devoravit eos terra.

Extendisti manum, id est virtutem tuam, et devoravit eos terra, id est arena vel peccata terrena. O Vel terra devorantur, qui semper terrena faciunt, de terra loquuntur, litigant, terram desiderant, et luxuriæ dediti, voluptatem quærunt corporis.

14 *Dux fuisti in misericordia tua :*

Populo quem redemisti.

Ibi dux fuisti ad terram promissam, hic ad cœlestem Hierusalem redemptis.

15 *Et portasti eum in fortitudine tua :*

Ad habitaculum sanctum tuum.

Et portasti eum tunc, id est, sine ejus labore eum advexisti : ubi tabernaculum, et postea templum videret : sicut sanctos in paradysum nunc introducis, ubi habitaculum sanctum tuum æternum vident in æternum.

A 16 *Ascenderunt populi et irati sunt :*

Dolores obtinuerunt habitatores Philistiim.

Ascenderunt populi, Israel. Et irati sunt, id est, adversarii contra eos irati sunt. Hæc autem de futuro intelliguntur. Philistiim interpretantur *cadentes poculo* : Idumæi, rubei vel terreni.

17 *Tunc conturbati sunt principes Edom : robustos Moab obtinuit tremor :*

Obrigerunt omnes habitatores Chanaan.

18 *Irruat super eos formido et pavor :*

In magnitudine brachii tui.

Moab : *ex patre* interpretatur, et significat peccatores justorum persecutores, qui inebriati sunt peccatis et noxa effusionis sanguinis Christi. Vel qui sunt homicidiis inquinati, ex patre diabolo sunt : quibus hæc salus justorum est invidia, quos tamen Dominus exsuperat.

19 *Fiant immobiles quasi lapis, pertranseat populus tuus, Domine :*

Donec pertranseat populus tuus iste quem possedisti.

Fiant immobiles : optat vel pronuntiat, quod resistere non valeant Dei populo, illi superius jam nominati populi. O Vel mystice Judæi facti sunt immobiles ad Christi fidem : donec pertranseat et veniat ad fidem omnis populus gentium, quem Dominus possidet.

20 *Introduces eos et plantabis in monte hæreditatis tuæ :*

Firmissimo habitaculo tuo quod operatus es, Domine.

Introduces eos, in terram promissam : et introducet etiam Dominus sanctos suos in cœlestem Hierusalem, et plantabit in æternum, id est, feliciter vivere faciet. In monte, scilicet Sion, e firmissimo habitaculo, hoc est Hierusalem. Spiritualiter autem Sion, contemplationem cœlestem : firmissimum habitaculum, Hierusalem cœlestem (cujus fines Dominus pacem æternaliter firmam posuit (Psal. cxlvii) significat, ubi nulla infirmitas esse potest.

21 *Sanctuarium tuum, Domine, quod firmaverunt manus tuæ.*

Dominus regnavit in æternum et ultra.

O Sanctuarium tuum : hoc est sanctimonium assumptæ carnis : quod non manu hominum factum est, sed manibus Dei paratum. Dominus regnavit : regnat et regnabit in sæculum et sine terminali fine. Aliter : Et regnabit in æterno et ultra : si quid æterno ulterius est.

22 *Ingressus est enim Pharaon cum curribus ejus in mare :*

Et reduxit super eos Dominus aquas maris.

O. Ingressus enim : spiritualiter accipiendo : Qui Ægyptius est, et sequitur Pharaonem, id est diabolus, ille vitiorum mergitur fluctibus.

23 *Filii autem Israel ambulaverunt per siccum : In medio maris.*

O Filii autem Israel : mystice, id est qui sequitur Christum, et sicut ille ambulabat, ita et ipse

ambulat : aquæ et murus fiunt dextera lævaque. **A** 8 Ipse autem media via incedit per siccum, usquequo exeat ad libertatem, et hymnum victoriæ canat dicens : Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est, equum et ascensorem dejecit in mare : quod erit tum post mortem anima cælos gloriosa ingreditur.

ORATIO HABACUC PROPHETÆ PRO IGNORANTIBUS.

CAPITULO III.

1 *Domine, audivi auditionem tuam :
Et timui.*

Domine, audivi : Omnia (discipulis inquit Salvator) quæ audivi a Patre annuntiavi vobis (*Joan. xv*), id est, probrosa adversaque carne assumpta pro humano genere patior : et post, victa morte, intrabo in gloriam meam. Hanc auditionem propheta audivit in spiritu, et timuit.

2 *Domine, opus tuum :
In medio annorum vivifica illud.*

Domine, opus tuum. Ait ergo ; deprecor, Domine, ut quod promisisti explices, finito quoque tempore reddas Christum tuum : et opus quod pollicitus es vivifica, hoc est, tuum imple promissum.

3 *In medio annorum notum facies :
Cum iratus fueris, misericordiæ recordaberis.*
In medio annorum. Cum venerit, inquit, plenitudo temporis, et opere promissa impleveris (*Gal. iv*) : monstrabis vera esse quæ es pollicitus ; et cum peccantibus nobis iratus fueris, pœnitentiam tamen agentibus, misericordiæ tuæ recordaberis.

4 *Deus ab Austro veniet :
Et sanctus de monte Pharan. Diapsalma.*
Deus ab Austro : Pharan, locus est vicinus Sina : in quo ipse Dominus legem dedit, qui de Virgine nasci dignatus est in Bethleem : et inde ab Austro veniens, Hierosolymam a parentibus ductus est (*Luc. ii*), ut pro eo hostia secundum legem daretur.

5 *Operuit cælos gloria ejus :
Et laudis ejus plena est terra.*
Operuit cælos in adventu enim Salvatoris cuncta repleta sunt gloria, ut in Evangelio : Gloria in excelsis Deo (*Luc. ii*). Et alibi : Domine Dominus noster, quam admirabile est nomen tuum in universa terra (*Psal. viii*). Et rursum : In omnem terram exivit sonus eorum (*Psal. xviii*).

6 *Splendor ejus ut lux erit :
Cornua in manibus ejus.*
Splendor ejus : quasi sol, sic sol justitiæ clara luce radiabit. Cornua, id est vexilla ac trophæa crucis, in manibus ejus.

7 *Ibi abscondita est fortitudo ejus :
Ante faciem ejus ibit mors.*
Ipsi abscondita est fortitudo. In cruce abscondita est fortitudo ejus ; quoniam dicebat : Tristis est anima mea usque ad mortem (*Marc. xiv*). Et : In manus tuas commendo spiritum meum (*Luc. xxiii*). Ibi enim latuit virtus divinitatis, et apparuit infirmitas humanitatis.

8 *Egredietur diabolus ante pedes ejus :
Stetit et mensus est terram.*

Egredietur : exeunte enim Domino de aquis baptismatis, occurrit mors, id est diabolus : et ante pedes ejus veniebat coluber antiquus, quoniam tentavit eum in deserto (*Matth. iv*).

9 *Aspexit et dissolvit gentes :
Et contriti sunt montes sæculi.*

Aspexit et dissolvit. Stans Salvator, et oculo suo cuncta prospiciens, et intuitu suo universum mundum metiens, gentium infidelitatem dissipavit, a glacieque sua resolvit eorum corda : et demones et superbos (qui montes dicuntur sæculi) contrivit.

10 *Incurvati sunt colles mundi :
Ab itineribus æternitatis ejus.*

B Incurvati sunt colles, id est, superbi per pœnitentiam humiliati sunt : qui ante adventum Salvatoris superbi erant, et a nullo flecti poterant. Ab itineribus æternitatis ejus : per carnem enim assumptam et prædicationem suam et discipulorum, et interiorum inspirationem (quibus viis divinitas ad nos venire dignata est) humiliati sunt et conversi superbi.

11 *Pro iniquitate vidi tentoria Æthiopiæ :
Turbabuntur pelles terræ Madian.*

Pro iniquitate, id est propter iniquitatem. Qui templum Dei esse debuerant : propter iniquitatem avaritiæ, luxuriæ et omnis malitiæ, sunt tabernaculum Æthiopum, id est dæmonum. Tabernacula autem terræ Madian atque Æthiopum eisdem intellige : hi in novissimo conscii peccatorum suorum, pavebunt judicio et turbabuntur.

C 12 *Nunquid in fluminibus iratus es, Domine : aut in fluminibus furor tuus :
Vel in mari indignatio tua.*

Nunquid in fluminibus : fluminum et maris vocabulo corda exprimuntur infidelium, quæ toto intentionis impetu ad inferiora rapiuntur. Sunt autem flumina bona, eunt et mala : unde littera ista potest et ista interrogatio affirmative et negative intelligi. Non enim bonis fluminibus irascitur Deus, irascitur autem malis : et mare similiter in bono et malo accipi potest. Mundana vel hæretica eloquentia et verba, malum flumen : Dei verba et prædicatio et sacramenta, bonum flumen, in quibus peccator abluatur.

13 *Qui ascendes super equos tuos :
Et quadrigæ tuæ salvatio.*

D Qui ascendes super equos : non in illorum corda, quibus iratus dicitur superius : sed in corda electorum tuorum ascendes, per illuminationem gratiæ tuæ (ut apostolorum) in his curribus equitans totum illustravit mundum et salvavit. Vel quatuor Evangelia quadriga sunt salutis.

14 *Suscitans suscitabis arcum tuum :
Juramenta tribubus quæ locutus es. Diapsalma.*

Suscitans suscitabis. Arcum dicit improvisum adventum, in quo regna mundi examinanda prævidit. Vel arcum, sacram Scripturam dicit : quam suscitavit, dum per eam in peccatis mortuos excitavit.

et implevit præ promisit tribus patrum antiquorum.

45 *Fluvios scindes terræ : viderunt te aquæ et doluerunt montes :*

Gurges aquarum transit.

Fluvios scindes, id est reges terræ adversus tuum populum dimicantes divides atque disperges. Te viderunt excelsa regna, et sublimes hujus sæculi potestates tremuerunt. Gurges, id est, persecutio eorum qui vexabant populum tuum transit.

46 *Dedit abyssus vocem suam :*

Altitudo manus suas levavit.

Dedit abyssus : hoc est postquam gurges aquarum, id est persecutionum transit, id est cessavit, id est post passionem tuam, Christe, inferi, id est sancti in limbo patrum laudaverunt te. Et altitudo, id est angeli te resonabant esse victorem : et quasi plausu manuum elevatarum te victorem, triumphatoremque monstrarunt.

47 *Sol et luna steterunt in habitaculo suo :*

In luce sagittarum tuarum ibunt : in splendore fulgurantis hastæ tuæ.

Sol et luna : post passionem suam et resurrectionem elevatus est Dominus, sol videlicet justitiæ in cælum, et emisso Spiritu illustravit Ecclesiam, quæ dicitur luna : quæ tunc ita stetit, robore Spiritus accepto, ut nec mortem timoret. Sagittæ tuæ, id est plæge tuæ et eruditio, populo tuo lumen præbuerunt. In sole enim Christus, in luna Ecclesia designatur.

48 *In fremitu conculcabis terram :*

In furore obstupescies gentes.

In fremitu conculcabis : quando injuriam populi tui vindicabis, terræ regna conculcabis, et omnes gentes admirari facies.

49 *Egressus es in salutem populi tui :*

In salutem cum Christo tuo

Egressus es : hoc Patri dictam intelligitur, quia exiit ad salvandam populum suum per Jesum Christum Filium suum : Deus enim erat in Christo, mundum reconcilians sibi (II Cor. v). Vel egressus a synagoga Judæorum ad gentes.

50 *Perussisti caput de domo impii :*

Donudasti fundamentum usque ad collum.

Hercussisti caput : veniente autem Filio tuo, percussisti Antichristum de domo impii, id est in hoc sæculo : quia in maligno mundus positus est (Joan v). Et abscondita ejus aperta fecisti, usque in sempiternum. Fundamenta enim sive abscondita ejus sunt cogitationes, quæ nudantur vel in judicio omnibus, vel hic per confessionem, usque ad collum, id est usque ad verba et opera. Vel per caput diabolum intelligitur.

21 *Maledixisti sceptris ejus : capiti bellatorum ejus :*

Venientibus ut turbo ad dispergendum me.

Maledixisti : non solum sceptris, id est, regno diaboli maledixisti, verum etiam capiti bellatorum quod percusseras, qui venerunt ut turbo : ut vertent populum tuum, Domine. Secundum litteram

A autem intelligimus impium Nabuchodonosor, vel omnes adversarios, qui venerunt ut turbo ut dispergerent me, id est ut everterent Israel et captiverent.

22 *Exsultatio eorum :*

Sicut ejus qui devorat pauperem in abscondito.

Exsultatio eorum : Exsultabunt pauperem devorantes et subjectum sibi populum, et hoc quasi in abscondito facient, id est quasi tu, Deus, nescires. Venisti igitur ad prælium pro populo tuo, et quadrigas mittens in aquas (id est in gentes multas) fecisti eis viam, etc.

23 *Viam fecisti in mari equis tuis :*

In luto aquarum multarum.

Viam fecisti. Equi sunt sancti prædicatores : quibus fecisti viam in populis nationum, et in quorum prædicatione turbatae sunt aquæ : hoc est gentium corda. Mare enim spiritualiter mundus est : lutum, peccata et curæ vanæ : aquæ multæ, populi multi.

24 *Audivi et conturbatus est venter meus :*

A voce contremuerunt labia mea.

Audivi et conturbatus est venter meus : Ad contuminationem, inquit propheta, tuam, toto ventre, id est animo contremisco : labiorum enim tremor designat pavorem trepidæ mentis. Audivi igitur vindictam tuam in peccatores (quam fecisti hic, et quam amplius facies in extremo judicio) et contremisco : ne et ego reprobus inveniar.

25 *Ingrediatur putredo in ossibus meis :*

Et subter me scateat.

C Ingrediatur putredo, id est, non solum hunc tremorem libenter patior, verum etiam quod passus est Job (Job 1) libenter sustinebo (id est putredinem corporis : ita ut innumeris scateat vermibus caro mea) et omnes angustias et tribulationes hic in hac vita.

26 *Ut requiescam in die tribulationis :*

Ut ascendam ad populum accinctum nostrum.

Ut requiescam, id est ut hic a meis truder, et eripiar peccatis, et in die tribulationis, hoc est consummationis sæculi et judicii (in die, scilicet iræ, calamitatis et miseræ) requiescam, atque ascendam ad consortium eorum qui in Christo præcesserunt, et accinxerunt se ad pugnandum contra aereas potestates et omnia vitia armis virtutum undique cincti et expediti : cum illis ascendam in gaudia beatorum, et in hac vita de virtute in virtutem (Psal. LXXXIII). Ficus enim non florebit, ego autem floream.

27 *Ficus enim non florebit :*

Et non erit germen in vineis.

Ficus enim non florebit : ficus, vinea et oliva, erat synagoga Judæorum ; quoniam dulcedinem bonæ operationis proferebat : sed Domino veniente, virtutis fructum ferre neglexit. Similiter exponitur de malis Christianis iste et sequentes duo versus.

28 *Mentietur opus olivæ :*

Et arva non afferent cibum.

Mentietur opus olivæ, aliud promittentis et aliud

facientis, dicentis ad Moysen: Omnia quæcunque dixerit Dominus faciemus (Exod. xxiv): et nolentis in eum credere qui a Moyse prædicatus est (Deut. xvii). Arva quoque, id est agri, id est Judæa, quæ olim in montibus sanctis, nunc in planis, depressionis exsiccata peccatis, non fert cibum, nec pecori, id est simplicibus, nec armentis, id est prælati; et ideo abscindetur.

29 *Abscindetur de ovili pecus:*

Et non erit armentum in præsepibus.

Abscindetur de ovili: Apud Judæos sunt præsepia litterarum cælestium, sed quia pabulum cælestis intellectus in his non sapiunt, qui jugum Evangelii bajulent absunt. Armentum enim quasi armentum dicitur, quia aratri jugo terram oret; vel ab arvis cornuum dicitur armentum, et prælatam vel quemlibet Christi jugum ferentem significat.

30 *Ego autem in domino gaudebo:*

Et exultabo in Deo Jesu meo.

Ego autem in Domino, id est non in mea justitia, sed in fide divinæ protectionis gaudebo. Illi enim hæc patientur, ego autem gaudebo (II Cor. i): ego compassus hic Jesu meo, gaudebo alibi cum eo: illi hic in profanis gavisus, alibi patientur æternaliter. Ego autem hic tribulatus pro Jesu meo, post hanc vitam in re, sicut nunc in spe gaudebo et exultabo in Deo Jesu meo. Exsultent alii in idolis suis, alii in divitiis, in honoribus, alii et libidine, ego exultabo in redemptione mea, in Salvatore et Jesu meo.

31 *Dominus Deus fortitudo mea:*

Et ponet pedes meos quasi cervorum.

Deus Dominus fortitudo: in illo quippe me virtutem facere confido. Et sicut cervi spinosa transeunt, ita ego pericula delictorum Domini auxilio transcendam omnia.

32 *Et super excelsa mea deducet me victor:*

In psalmis canentem.

Et super excelsa, id est omnem mundanam sublimitatem contemplatione cælestium transcendere facit me, victoriam ejus atque triumphum canentem.

CANTIGUM MOYSI.

DEUTEROMI CAPITULO XXXII.

1 *Audite cæli quæ loquar:*

Audiat terra verba oris mei.

Audite, cæli. Maxima elementa in testimonium vocat, ut intentum faciat auditorem, et significet se de magnis locuturum.

2 *Concrescat in pluvia doctrina mea:*

Fluat ut ros eloquium meum.

Concrescat in pluvia doctrina mea, etc., sicut innumerabiles sunt pluviarum guttæ et roris, sic in hoc carmine de inscrutabilibus judiciis Dei disputabo. Vel sicut pluvia et ros terram faciunt fructificare, sic doctrina mea in vobis virtutum reviviscere fructus faciat.

A 3 *Quasi imber super herbam: et quasi sitillæ super gramina:*

Quia nomen Domini invocabo.

Quasi imber iste versus superius sensum habet, quia nomen Domini invocabo, id est de Domino mihi sermo est.

4 *Date magnificentiam Deo nostro: Dei perfecta sunt opera:*

Et omnes viæ ejus judicia.

Date magnificentiam, id est digne eum honorate fide et operibus Dei perfecta sunt opera, quia summe perfectus est. Et omnes viæ ejus, id est opera ejus judicia, id est cum discretione rationis, id est providentissima ratione et discretione disposita et facta.

B 5 *Deus fidelis et absque ulla iniquitate justus et rectus:*

Peccaverunt ei non filii ejus in sordibus.

Deus fidelis in omnibus promissis; in judiciis justus et rectus. Non filii, quia degeneraverant a vero patre, sequentes idola; sic et nunc qui peccata sequuntur, quasi degeneres sunt quod patrem bonum non imitantur.

6 *Generatio prava atque perversa:*

Hæccine reddis Domino, popule stulte et insipiens.

Generatio prava et perversa est, scilicet sensu et opere. Hæccine reddis, id est hæc ne, scilicet mala tua, vel nonne hæc? Stultus dicitur et insipiens, quia beneficiis Domini ingratus existit et exstitit, vel prava affectu, vel perversa intellectu. Populus stultus, putans utile quod est nocivum; et insipiens, non intelligens ei esse utile quod est utile.

7 *Nunquid non ipse est pater tuus:*

Qui possedit et fecit et creavit te?

Nunquid non ipse est pater tuus? omnes enim homines Deum Patrem habent naturaliter, quia Deus generare aliquid dicitur, cum noviter vel de novo producit, unde dicitur. Istæ sunt generationes cæli et terræ (Gen. ii); non quod ea genuerit ex sua substantia, sed quod nova produxerit. Qui possedit et fecit et creavit te, e contrario legendum est, scilicet ita, ut quod primo creaverit disponendo ut faceret, fecerit formando. In quo enim possideret nisi prius crearet?

8 *Memento dierum antiquorum:*

D *Cogita generationes singulas.*

Memento dierum, memento quomodo electus sis patriarchis, et cogita quomodo Abraham, Isaac et Jacob, et plurimos alios elegerit.

9 *Interroga patrem tuum et annuntiabit tibi:*

Majores tuos et dicent tibi.

Interroga patrem, interroga spiritualem doctorem et eos qui majores sunt scientia.

10 *Quando dividebat Altissimus gentes:*

Quando separabat filios Adam.

Quando dividebat, scilicet in constructione turris Babylonice, quando per divisionem linguarum divisit gentes (Gen. xi); vel divisione

maris Rubri, quando divisit eos ab Ægyptiis (*Exod. xiv.*)

11 *Constituit terminos populorum :*

Juxta numerum filiorum Israel.

Constituit, hyperbolice loquitur, quia tot, dicit, constituit terminos populorum, id est, singulas gentes, quot erant singulæ personæ in populo Israel. Vel dicit tot esse singulas gentes constitutas, quot homines ingressi sunt de populo Israel in Ægyptum, id est septuaginta (*Gen. xlvj.*). Quod autem alia translatio dicit, statuit terminos gentium juxta numerum angelorum Dei, sic intelligitur, quod sicut unicuique hominum custodem angelum legimus deputatum (*Matth. xviii.*): sic et angelos principes gentium credamus constitutos. Nam in Daniele legimus Michaelem principem populo, et angelum Persarum vel Græcorum (*Dan. x.*)

12 *Pars autem Domini populus ejus :*

Jacob funiculus hæreditatis ejus.

Pars autem Domini, quam elegit de omnibus istis populis et nationibus, et mirabilia sua ostendit, et singularia beneficia exhibuit, fuit populus ejus, scilicet Judæorum. Hæc dicit ut validius eis beneficia Dei commendaret, quod tanta de multitudine gentium, sibi eos elegisset, qui de Jacob stirpe descenderant, ut essent funiculus hæreditatis ejus, id est, quasi hæreditaria possessio ejus.

13 *Invenit eum in terra deserta.*

In loco horroris et vastæ solitudinis.

Invenit eum in terra deserta, id est, in monte Sina, ubi illum legibus suis constrinxit (*Exod. xx.*). In loco horroris et vastæ solitudinis, id est Arabiæ, quæ circa desertum est.

14 *Circumduxit eum et docuit :*

Et custodivit quasi pupillam oculi sui.

Circumduxit, id est, per viam montis Seir duxit eum (*Deut. ii.*). Et docuit, scilicet patientiam vel leges ejus. Et sicut pupillam oculi, ita diligenti cura servavit eum. Pupilla enim omnibus membris cautius custoditur.

15 *Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos :*

Et super eos volitans.

Sicut aquila provocans ad volandum pullos suos, et reliqua. Ferunt physici aquilam pullos contra solem ponere, et quem viderit aciem in radio solis fortiter figere, illum nutrit; quem vero torpentem viderit, dimittit: sic et Dominus docet nos semper oculo intelligentiæ solem divinæ majestatis intendere. Quæ etiam super eos volitans provocat pullos ad volandum: ita divina pietas vult nos proficere de virtute in virtutem.

16 *Expandit alas suas et assumpsit eum :*

Atque portavit in humeris suis.

Expandit alas. Quæ etiam aquila, Deus, scilicet bene lassescens in se sublevat, quia ubi nos minus sufficimus, divinum speramus auxilium. Ipse enim portat nos, sicut aquila dicitur portare pullos suos in humeris, ut si sagittetur ad eam, ipsa antequam pulli excipiat sagittas; ita Christus pro nobis vulne-

ratus est, et humeris suæ protectionis nos defendit et Judeos olim ita portavit. Aptat autem se ita Dominus infirmis, ut intelligamus ejus pro nobis compassionem, qui etiam in Evangelio gallinæ se assimilavit (*Matth. xxiii.*)

17 *Dominus solus dux ejus fuit :*

Et non erat cum eo Deus alienus.

Dominus solus: quia solum ejus virtutis erat, sic glorifice populum suum educere, quod nullus aliorum deorum facere valuit.

18 *Constituit eum super excelsam terram :*

Ut comederet fructus agrorum.

Constituit, terra enim repromissionis vertex mundi esse dicitur, unde et Hierusalem umbilicus terre esse videtur. Ferunt autem sapientes mundi, terram globo similem, undique convexam, nostra autem terra, id est, Ecclesia, omnibus mundi virtutibus excelsior est.

19 *Ut sugeret mel de petra :*

Et oleum de saxo durissimo.

Ut sugeret, propter affluentiam omnium bonorum dicitur, quia quamvis rupibus aspera, terra melle et oleo abundabat. Cæterum de petra melle, id est, de Christo dulcedo doctrinæ ante passionem fidelibus in ista terra ministrata est. Oleum autem de saxo durissimo, id est, post resurrectionem, quando jam immortalis effectus est. Oleum Spiritus sancti Christus effudit in eadem terra.

20 *Butyrum de armento, et lac de ovibus :*

Cum adipe agnorum et arietum filiorum Basan.

Butyrum et lac: abundantiam rerum demonstrat, nam et terra Basan fertilissima ad alendos greges erat: unde Rubenitis et Gadditis, qui plurima pecora habebant, illa terra tradita est (*Num. xxxii.*). Nobis autem butyrum de armento, id est, fortis doctrina nobis de patriarchis et prophetis ministratur. Et lac de ovibus, lenior doctrina simplicium, cum adipe agnorum, et arietum, id est, per exempla magistrorum et subditorum desiderium spiritale, quod in adipe signatur, præstatur. Basan interpretatur pinguedo, quia sancti pinguedinem charitatis ostendunt.

21 *Et hircos cum medulla tritici :*

Et sanguinem uvæ biberet meracissimum.

Et hircos, per hircos pœnitentiæ exempla intelligimus; sancti enim sic vivunt in mundo, quas semper peccata desleant. Qualis est eremitarum et verorum monachorum vita. Medulla tritici et sanguis uvæ: corpus et sanguinem Christi significat meracissimum, id est, purissimum.

22 *Incrassatus est dilectus et recalcitavit :*

Incrassatus, impinguatus, dilatatus,

23 *Dereliquit Deum factorem suum :*

Et recessit a Deo salutari suo.

Incrassatus est dilectus, propter rerum omnium abundantiam: et recalcitavit, sequendo deos alienos; dilatatus, scilicet in generationis propagine. Vel incrassatus deliciis, impinguatus divitiis, dilatatus honoribus et potentia; et ideo dereliquit

Deum, quasi ejus auxilio non indigeret amplius.

24 *Provocaverunt eum in diis alienis :*

Et in abominationibus ad iracundiam concitaverunt.

Provocaverunt eum, id est ad iracundiam et vindictam talibus ausis irritaverunt. Ille quoque qui post baptismum ad idololatriam convertitur, vel vitiiis vel malignis spiritibus sese mancipat, Domini vindictam in se incitat.

25 *Immolaverunt dæmoniis et non Deo :*

Diis quos ignorabant.

Immolaverunt, hoc manifestum est.

26 *Novi recentesque venerunt :*

Quos non coluerunt patres eorum.

Novi recentesque, id est, quia stabiles non erant in cultura Dei, quam a patribus didicerunt, noviter accedebant ad deos colendos, quos non coluerunt patres eorum.

27 *Deum qui te genuit dereliquisti :*

Et oblitus es Domini creatoris tui.

Deum qui te genuit, id est qui te formavit ut esses. Sed et nos aliter generat per baptismum in remissionem peccatorum.

28 *Vidit Dominus et ad iracundiam concitatus est :*
Quia provocaverunt eum filii sui et filia.

Vidit Dominus quem nihil latere potest, et corripuit eos propter peccatum : quia eum provocaverunt in cultura deorum, quos adoptaverat in filios et in filias.

30 *Generatio enim perversa est :*

Et infideles filii.

Et ait, abscondam (hoc est subtraham auxilium, et considerabo novissima eorum : id est ad qualem finem perveniant.

29 *Et ait. Abscondam faciem meam ab eis :*

Et considerabo novissima eorum.

Ipsi me provocaverunt : Sicut enim illi me unum, in multis diis provocaverunt : ita et ego assumam multas gentes, et hanc respuam.

31 *Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus :*

Et irritaverunt in vanitatibus suis.

Et ego eos provocabo, in eo qui non est populus : quem populum significat omnes gentes : quæ ad comparationem Israel : quasi non essent, reputabatur : vel quia gentes idola colentes, non dicebantur ei populus.

Et ego provocabo eos in eo qui non est populus :

Et in gente stulta irritabo illos.

Ignis succensus est : vindicta mea in hoc tempore accipiet, et ardebit usque ad inferni novissima, id est usque ad æternam damnationem, Malos enim et impios Dominus nonnunquam hic incipit flagellare, et de temporali pœna ad æternam transeant (Act. xii). Sic in Herode et Antiocho factum legimus (Mach. viii).

A 34 *Devorabitque terra cum germine suo :*

Et montium fundamenta comburet.

Devorabitque terram, id est peccatores cum operibus suis devorabit : et montium, id est superbiorum, cogitationes et confidentiam destruet.

35 *Congregabo super eos mala :*

Et sagittas meas complebo in eis.

Congregabo : Mala sunt pœnæ, quæ sufferentibus malæ videntur, sed justæ apud inferentem. Et sagittas : id est vindictas exercebo.

36 *Consumentur fame :*

Et devorabunt eos aves morsu amarissimo.

Consumentur : quod illis factum legimus, quorum cadavera volucres et bestia comederunt, quos famæ ac gladius consumpserunt. Consumuntur etiam nunc peccatores, fame verbi Dei : et devorantur ab avibus, id est a malignis spiritibus lacerantur.

37 *Dentes bestiarum immittam in eos :*

Cum furore trahentium super terram atque serpentium.

Dentes bestiarum : scævitia diaboli immitetur eis, qui eos in furore Dei trahat super terram, id est in mundanis desideriis subruat.

38 *Foris vastabit eos gladius :*

Et intus pavor.

Foris vastabit eos : quia pœnas sustinentes, eo conscientia propria torquentur (Isai. lxxvi) : unde dicitur : Ignis eorum non exstinguetur, et vermis eorum non morietur (Marc. ix).

39 *Juvenem simul ac virginem :*

Lactentem cum homine sene.

C Juvenem simul, id est nulli vindicando parcat ætati. Allegorice autem in juvene, libidinosum ; in virgine, a bonis operibus sterilem ; in lactente, hebetem ; in sene, inutilem diu per pigritiam accipere possumus : quos omnes vindicta Dei consumet.

40 *Et dixi : Ubinam sunt*

Cessare faciam ex hominibus memoriam eorum.

Et dixi, ubinam? Non per ignorantiam interrogans, sed alios discere faciam. Cessare faciam ex hominibus eorum memoriam, scilicet tunc cum Judæi in terra repromissionis non apparent : vel cum iniqui de communionis sanctorum discernentur, et pro nihilo reputantur : cujus rei multa exempla sunt.

41 *Sed propter iram inimicorum distuli :*

Ee forte superbirent hostes eorum.

42 *Et dicerent : Manus nostra excelsa :*

Et non Dominus fecit hæc omnia.

Sed propter. Isti duo versiculi sunt jungendi ; ideo enim sæpe priorem populum sustinuit, ne gentes circumpositæ, ejus nomen blasphemarent : sic et nos sustinet peccatores, nec statim peccantes damnat ; ne gloriantur maligni spiritus in perditione nostra, et se victoriam jactent percepisse.

43 *Gens absque consilio est et sine prudentia :*

Utinam saperent et intelligerent ac novissima providerent.

Gens absque. Gens Judæorum et omnium impio-

rum sine consilio salutis est : quia in futurum sibi A
prævidere nesciunt.

44 *Quomodo persequeretur unus mille :*

Et duo fugerent decem millia?

45 *Nonne ideo quia Deus suus vendidit eos :*

Et Dominus conclusit illos?

Quomodo persequeretur. Non potuisset fieri, ut unus hostium mille Judæorum persequeretur: nisi Dominus suus vendidisset eos, id est a se projecisset, et exosos haberet, et concluderet eos in manus inimicorum.

46 *Non enim est Deus noster ut dii eorum :*

Et inimici nostri sunt iudices.

Non enim est Deus noster. Dominus enim Deus noster verax et justus; idola autem gentium, falsa et inutilia. Et inimici nostri sunt iudices, id est approbatores. Omnes enim gentes (quamvis varia colant idola) unius Dei potentia mundum regi consententur.

47 *De vinea Sodomorum vinum eorum :*

Et de suburbanis Gomorrhæ.

De vinea Sodomorum. Sæpe in Scripturis synagoga vel Hierusalem, Sodomæ comparatur (*Ezech. xvi*); quia sicut illi male abusi sunt donis Dei, sic et istis beneficiis Dei semper ingrati exstiterunt. Peccatum primo est in corde per concensum, secundo in interiori machinatione ad opus perpetrandum, tertio in actu exteriori perpetrato: primum hic vinea, secundum uva, tertium vinum dicitur.

48 *Uva eorum uva fellis :*

Et botrus amarissimus.

Uva eorum: vinea (quæ est domus Israel) conversa in amaritudinem (*Isai. v*), id est in mortem Christi conspirans et pendenti in cruce acetum felle mistum potrexerunt (*Joan. xix*), et botrum malitiæ suæ protulerunt amarissimum.

49 *Fel draconum vinum eorum :*

Et venenum aspidum insanabile.

Fel draconum: sicut fel dracones, et aspides venena occultat; ita conscientia eorum plena est malitia.

50 *Nonne hæc condita sunt apud me :*

Et signata in thesauris meis :

Nonne hæc condita sunt, id est hæc sunt reservata apud me, nec oblivioni tradita: hæc, scilicet peccata vestra, non enim quia vindicare distuli oblitus sum, sed recondita sunt usque in diem ultionis.

51 *Mea est ultio et ego retribuam eis in tempore :*

Ut labatur pes eorum.

Mea est ultio, id est, retribuam illis in tempore vindictæ quæ merentur. Ut labatur pes eorum, id est qui videbantur stare, pereant.

52 *Juxta est dies perditionis*

Et adesse festinant tempora.

Juxta est dies perditionis, scilicet quia certum est: vel quia quamvis millia multa annorum hic habeat, ad comparationem tamen æternitatis modicum est, appropinquant igitur ultionis dies, et quando non putamus adsunt (*Matth. xxiv*).

53 *Judicabit Dominus populum suum :*

Et in servis suis miserebitur.

Judicabit Dominus, id est discernet sanctos suos ab impiis. Nam judicium in discretionem vel damnationem accipi potest. Et in servis suis miserebitur, id est misericordiam ostendet in die ultionis: qui enim ei fideliter servierunt, non ex operibus sed gratia et misericordia recipient æterna præmia, quid enim habes quod non accepisti? (*I Cor. iv*.)

54 *Videbit quod infirmata sit manus : et clausi quoque defecerunt :*

Residuique consumpti sunt.

Videbit quod infirmata sit manus, id est videri faciet, quod opera malorum infirma fuerint. Et clausi quoque defecerunt: id est quod ab inimicis capti, propriis viribus defecerunt. Residui, id est quia ab hac vita exeuntes, non habent postea aliquid faciendi facultatem.

55 *Et dicent : Ubi sunt dii eorum :*

In quibus habebant fiduciam?

Et dicent, adversarii eorum qui eos captivarunt: et demones malis Christianis (quorum Deus venter et honor et divitiæ erat (*Philipp. iii*)) dicent post mortem et in morte, ubi, etc.: vel etiam justi et boni vindictam et Dei iram videntes dicent, Ubi, etc.

56 *De quorum victimis comedebant adipem :*

Et bibebant vinum libaminum.

De quorum victimis: in his verbis omnes vanitates, quas sequuntur homines comprehendit idololatriæ vel peccatorum: exprobrantur enim malis vana, in quibus vivebant.

57 *Surgant et opitulentur vobis :*

Et in necessitate vos protegant.

Veniant idola, quæ colebatis, et eruant vos.

58 *Videte quod ego sim solus :*

Et non sit alius Deus præter me.

Videte, id est intelligite, quod ego sum solus Deus.

59 *Ego occidam et ego vivere faciam : percutiam et ego sanabo :*

Et non est qui de manu mea possit eruere.

Ego occidam: duobus modis occidit, et duobus modis vivificat: quia alios in infernum damnat et ad vitam alios æternam sublevat. Aliter occidit veterem hominem, ut vivificet novum. Et non est qui de manu mea possit eruere, id est qui potentiam meam possit resistere.

60 *Levabo ad cælum manum meam :*

Et dicam : Vivo ego in æternum.

Levabo ad cælum, id est ostendam æternitatem potentiam meam.

61 *Si acuero ut fulgur gladium meum :*

Et arripuerit judicium manus mea.

Si acuero ut fulgur: id est dum velociter venerit judicium meum. Et arripuerit judicium manus mea, id est cæperit judicare potentia mea.

62 *Reddam ultionem hostibus meis :*

Et his qui oderunt me retribuam.

Reddam ultionem: hoc est, in peccatores reddam ultionem.

63 *Inebriabo sagittas meas sanguine :*

Et gladius meus devorabit carnes.

Inebriabo sagittas, id est in peccatoribus ostendam vindictas meas, et gladius meus devorabit carnes, id est carnales iudicium meum consumet.

64 *De cruore occisorum :*

Et de captivitate nudati inimicorum capitis.

De cruore occisorum : subauditur, inebriabo sagittas meas, id est in perditione damnatorum. Et de captivitate nudati inimicorum capitis : secundum litteram captivitati tondebantur et vendebantur (quod est sub corona vendere), spiritualiter autem antichristus, impiorum caput, per Christi potentiam destruetur vindicantis. Aliter exercet Dominus vindictam de captivitate inimicorum capitis, cum arrogantiam mentis malorum, et malitiam destruxerit.

65 *Laudate gentes populum ejus :*

Quia sanguinem servorum suorum ulciscetur.

Laudate gentes populum ejus, id est sanctos ejus : quia sanguinem martyrum suorum ulciscetur.

66 *Et vindictam retribuet in hostes eorum :*

Et propitius erit terræ populi sui.

Et vindictam retribuet in hostes eorum, scilicet in hereticos atque infideles et persecutores. Atque propitius erit terræ populi sui : id est Ecclesia, cum misericordiam suam illi ostendit.

HYMNUS TRIUM PUERORUM.

DANIELIS CAPITULO III.

Benedicite omnia opera Domini Domino, etc.

Generali laudatione præmissa, quod omnis creatura debeat laudare Deum (*al.*, Dominum), in consequentibus per partes singula cohortatur (*al.*, singulares coarctatur) angelos, et caelos, aquas et virtutes, solem et lunam, imbrem et rorem, spiritum, ignem et æstum, frigus et æstatem, et cætera, quæ longum est texere, ita ut fontes quoque et maria et cætum, volucres bestiasque et pecora ad laudem Domini provocat et filios hominum. Et post omne hominum genus Israel, et de ipso Israele sacerdotes et servos Domini, spiritus animasque justorum, sanctos et humiles corde, et ad extremum Ananiam, Azariam et Misaclem, qui potenti beneficio ad laudem Domini provocantur. Omnis autem creatura non voce, sed opere laudat Dominum; quia ex creaturis Creator frequenter intelligitur et singulis operibus atque effectibus Dei magnificentia demonstratur. (*Sequitur textus BENEDICITE, nihil a vulgato recedens præter vers. 67 frigus et æstas.*)

CANTICUM ZACHARIE.

LUCÆ CAPITULO I.

1 *Benedictus Dominus Deus Israel :*

Quia visitavit et fecit redemptionem plebis suæ.

Benedictus : duo enim dicit, visitare et redimere. Visitare namque infirmorum, redimere vero captivorum est : quæ duo humana generi congruunt, quoniam genus humanum infirmum erat peccatis, captivum quoque fraude diabolica detinebatur. Veniens vero Dominus infirmum visitavit, quia a pec-

catas liberavit : et captivum redemit, quia a potestate diabolica abstraxit, et redimendo fecit eum suum. B. Notandum vero circa istum versum est, quod beatus Zacharias prophetico more quod adhuc in spiritu futurum et proxime faciendum præviderat narrat quasi factum, dicens, quia visitavit, id est incarnatus est.

2 *Et crexit cornu salutis nobis :*

In domo David pueri sui.

B Et crexit cornu salutis : firmam celsitudinem salutis dicit. Omnia enim ossa, carne involuta sunt, cornu autem excedit carnem : et ideo cornu salutis regnum Salvatoris Christi vocatur : quo vocabulo spiritualis, et quæ carnis gaudia superet, altitudo nuntiatur : et quo regno mundus et carnis gaudia superantur.

B 3 *Sicut locutus est per os sanctorum :*

Qui a sæculo sunt prophetarum ejus.

Sicut locutus est. A sæculo, inquit, propterea quod tota veteris instrumenti Scriptura, prophetia de Christo præcessit, non soli enim Jeremias et Isaias cæterique prophætæ de ejus adventu manifeste loenti sunt : verum ipse pater Adam, Abel et Enoch, ejus dispensationi testimonium reddunt.

4 *Salutem ex inimicis nostris :*

Et de manu omnium qui oderunt nos.

Salutem : jugendum est superiori versiculo. Erexit nobis, scilicet salutem ex inimicis nostris. Omnes autem qui oderunt nos : vel homines perversos, vel immundos spiritus significat.

5 *Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris.*

Et memorari testamenti sui sancti.

Ad faciendam misericordiam : dixerat enim, Dominum juxta eloquia prophetarum in domo David nasciturum : et illa misericordiam factam cum eis, cum impletum esset promissum.

6 *Jusjurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum :*

Daturum se nobis.

Jusjurandum : dicit eundem Christum, juxta jusjurandum quod Deus juravit, nos esse liberaturum, ad explendum testamentum quod Abraham disposuit. Quia videlicet his præcipue patriarchis de suo semine, vel congregatio gentium, vel incarnatio est repromissa.

D 7 *Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati :*

Serviamus illi.

Ut sine timore : nam qui vel ante mortem a Domini servitio discedit, vel coram hominibus tantum et non coram Deo sanctus perdurare contendit : necdum de manu spiritualium inimicorum perfecte liberatus Domino servit (*IV Reg. xvii*), sed exemplo Samaritanorum diis gentium pariter et Domino servire conatur.

8 *In sanctitate et justitia coram ipso :*

Omnibus diebus nostris.

In sanctitate : aperte et breviter quomodo sit Do-

mino serviendum designat, videlicet in sanctitate et justitia, et coram ipso et omnibus diebus nostris.

9 *Et tu, puer, propheta Altissimi vocaberis.*

Præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus :

Et tu puer. Pulchre cum de Domino loqueretur, ad prophetam repente sua verba convertit : ut hoc quoque beneficium esse Domini designaret. A Sed quomodo alloqui puerum poterat, cum eum vel audire vel intelligere non potuerit? sed poterat eum intelligere, quia Spiritu sancto plenus erat : si enim adhuc utero matris clausus adventum Domini cognovit, jam natus intelligere valebat.

10 *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus :*

In remissionem peccatorum eorum.

Ad dandam scientiam cum dandam commemorat, ne carnalem temporalemque promitti salutem putares, in remissionem inquit peccatorum eorum.

11 *Per viscera misericordix Dei nostri :*

In quibus visitavit nos oriens ex alto.

Per viscera : viscera non solum vitalia dicuntur interioris corporis, verum etiam omne quod corio et pelle tegitur : et per viscera, occulta ejus miserationibus visitavit nos oriens ex alto. Qui ideo recte oriens vocatur : quod nobis ortum veræ lucis aperiens, filios noctis et tenebrarum, lucis effecit filios (1 Thess. v).

12 *Illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent :*

At dirigendos pedes nostros in viam pacis.

Illuminare : Domini illuminare, est his qui in peccatis et ignorantix cæcitate vixerint, agnitionis amorisque sui radios insigere. Pedes autem nostri in viam pacis diriguntur : cum actionum nostrarum iter per omnia cum Redemptoris illuminatorisque nostri gratia concordat.

CANTICUM SANCTÆ MARIE AD VESPERAM

LUCE CAPITULO I.

1 *Magnificat anima mea Dominum.*

Magnificat anima mea : tanto inquit me Dominus tanquam inaudito munere sublimavit, quod nullo linguæ officio explicari, sed intimo pectoris affectu vix valeat comprehendi : Et ideo totas animæ vires in agendis gratiarum laudibus offero.

2 *Et exsultavit spiritus meus.*

In Deo salutari meo.

Et exsultavit spiritus meus : quia et ejusdem Jesu, id est salutaris æterna divinitate spiritus meus lætatur : ejus mea caro temporali conceptione fecundatur. Cui simile est Psalmistæ. Anima autem mea exsultabit in Domino et delectabitur super salutari suo (Psal. xxxiv).

3 *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ.*

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.

Quia respexit. Cujus humilitas respicitur, recte beata omnibus cognominanda gratulatur. Decebat

enim ut sicut per superbiam primæ parentis nostræ Evæ mors intravit in mundum : ita denuo per humilitatem Mariæ vitæ introitus panderetur.

4 *Quia fecit mihi magna qui potens est.*

Et sanctum nomen ejus.

Quia fecit : sola quippe illa anima : cui Dominus magna facere dignatur, dignis eum præconiis magnificare potest. Sanctum autem nomen ejus vocatur, quod singularis culmine potentix transcendit omnem creaturam, atque ab universis quæ fecit longe segregatur.

5 *Et misericordia ejus a progenie in progenies.*

Timentibus eum.

Et misericordia : quasi diceret sicut supra me timentem venit misericordia ejus, ita et supra omnes timentes. A specialibus enim se donis, ad generalia Dei judicia convertens, totius humani generis statum describit : et quid superbi, quid humiles mereantur, quid filii Abrahæ per liberum arbitrium, quid filii Dei sint per gratiam, alternis versibus explicat. Non ergo, inquit, soli mihi fecit magna qui potens est : sed et in omni gente et progenie, qui timet Deum et operatur justitiam, acceptus est illi (Act. x).

6 *Fecit potentiam in brachio suo.*

Dispersit superbos mente cordis sui.

Fecit potentiam : nunc de Deo Patre loquitur, qui fecit potentiam in brachio suo, id est in ipso suo Filio, sicut enim tuum brachium est per quod operaris, sic Dei brachium dictum est ejus verbum, quia per verbum operatus est mundum. B Vel brachium suum, potestas et ditio ejus virtutis dicitur : quia non alieno ad operandum auxilio indiget.

7 *Deposuit potentes de sede.*

Et exaltavit humiles.

Deposuit : potentes enim appellantur elati, sicut Judæi : qui depositi sunt de sede regni, seu intelligentia sanctarum Scripturarum. B Eisdemque potentes, quos ante superbos dixerat, appellat. potentes igitur, non quia vere sint potentes, dicuntur sed quia confidentes in virtute sua, conditoris auxilium quærere detrectant. Illi autem vere potentes sunt, qui cum Apostolo dicere possunt : Omnia possum in eo qui me confortat Jesu Christo (Phil. iv).

8 *Esurientes implevit bonis.*

Et divites dimisit inanes.

B Esurientes cælestia, implentur hic virtutibus cælestibus, et post mortem æterna beatitudine : et qui terrenis divitiis vel honoribus gloriantur, quibus refertos se norunt, vacui relinquuntur virtutibus, et post hanc vitam æterna laborabunt inopia,

9 *Suscepit Israel puerum suum.*

Recordatus misericordix suæ.

Suscepit Israel : Israel, id est omnis videns per fidem Deum, suscipitur a Deo ; dum puer, id est humilis et obediens fuerit. Suscepit igitur Deus Israel puerum suum, quando carnem ex Israel sursum cepit, et elevavit usque ad unionem Verbi : suscepit dum sibi in utero Mariæ virginis in per-

sona univit. Et hoc non meritis nostris aut ipsius A 2
Israel pueri sui, sed misericordia sua indicibili,
cujus recordatus est.

10 *Sicut locutus est ad patres nostros.*
Abraham et semini ejus in sæcula.

Sicut locutus est ad patres nostros : hoc enim
ad patres et prophetas loquebatur, quod facturus
esset hanc misericordiam Abraham et semini ejus,
id est omni fidem suam imitanti.

CANTICUM SIMEONIS.

LUCÆ CAPITULO I.

1 *Nunc dimittis servum tuum, Domine.*
Secundum verbum tuum in pace.

Nunc dimittis : vides non solum Novi, sed et Ve-
teris Testamenti justos, spe futuræ vitæ desiderium
habuisse dissolvendi a corpore : imo pacis viam
deputasse, sarcinam deponere terrestrem, ut puta
qui se in sinu Abraham requiem non dubitarent ha-
bituros esse perpetuam.

2 *Quia viderunt oculi mei.*
Salutare tuum.

Quia viderunt : Beati oculi qui vident (Luc. x)
quæ Simeon vidit. Beati qui non viderunt et credi-
derunt (Joan. xx).

3 *Quod parasti. Ante faciem omnium populorum.*

Quod parasti. Illud inquit ipsum quod postmo-
dum omnibus gentibus et populis et linguis mente
ac fide conspiciendum parasti, et spe ac dilectione
quærendum prævidisti, ipse diu desideratum, nunc
et carnis et cordis oculis tuum salutare contem-
plor.

4 *Lumen ad revelationem gentium.*
Et gloriam plebis tuæ Israel.

Lumen, lumen quidem utrique populo, salutare
Dei, id est Christus a Deo paratus est. Qui tamen
gloria magis dicitur Israel, cui diu speratur (Rom.
ix), et ex quo pronuntiatus advenit. Gentium vero
revelatio, quas visitare et illustrare pariter digna-
tus est.

SANCTI BRUNNOIS

EPISCOPI HERBIPOLENSIS

COMMENTARIUS

IN ORATIONEM DOMINICAM, SYMBOLUM APOSTOLORUM

ET

FIDEM ATHANASII.

ORATIO DOMINICA.

MATTHÆI CAPITULO VI ET LUCÆ XI.

1 *Pater noster qui es in cælis.*

Discipulus. In oratione Dominica quot petitiones
habentur? Magister. Septem. D. Quæ est prima?

M. Sanctificetur nomen tuum. D. Hoc quod in
capite est, Pater noster qui es in cælis, quomodo
intelligitur? M. Ibi enim invocatio divinitatis est,
dum Patrem nos habere profiteamur Deum : quia
omnes fratres sumus, et Deum Patrem habemus in
cælis (Matth. xxiii)

2 *Sanctifidetur nomen tuum.*

D. In prima petitione quam dixisti, quid intelli-
gendum est? M. A Christo enim Christianus deriva-
tur, et ideo dum Christiani vocamur, Christi nomen
tenemus, et supplicamus, ut opera Christi facere
valeamus, et nomen suum per opera bona nostra in
nobis sanctificetur.

3 *Adveniat regnum tuum.*

D. Quæ secunda petitio? M. Adveniat regnum
tuum. D. Quid ibi intelligendum est? M. Oramus

C enim, ut Christus regnet in nobis, et non diabolus
id est Ecclesia Christi semper crescat, in qua re-
gnat Deus : et dies judicii adveniat, quia tunc dia-
bolus regnare in mundo desistit, et Christus cum
sanctis suis in æternum regnabit (I Cor. xv).

4 *Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra.*

D. Quæ est tertia? M. Fiat voluntas tua sicut in
cælo et in terra. D. Quomodo est intelligenda? M.
Sicut angeli in cælo tuæ obediunt voluntati, ita et
justi in terra faciant : et sicut in sanctis, ita et in
peccatoribus tua voluntas impleatur.

5 *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie :*

D. Quæ est quarta? M. Panem nostrum quotidia-
num da nobis hodie. D. Quid in ea intelligitur?
M. Hoc loco panis pro omnibus cibis accipitur, de
quibus vivere debeamus : precamur etiam pro as-
sumptione corporis Christi : petimus denique ut
nobis seipsum tribuat qui est panis vivus (Joan. vi).

6 *Et dimitte nobis debita nostra :*

Sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.

D. Quæ est quinta? M. Et dimitte nobis debita